

a lelőhely egy része megsemmisült, illetve fokozatosan pusztul ma is. A dombon keresztül vágott út K-i oldala kb. 3,5 m-rel magasabb, mint a részben már elplanírozott, bolygatott Ny-i oldal. A Ny-i oldalon törekedtünk a teljes leletmentésre. Ezen az alacsonyabb Ny-i részen (1. felület) az egyébként sokkal gyéresebb lelőhely egy részét a korábbi (2001) tereprendezések során már bolygatták. A még érintetlen objektumok feltárását tudtuk elvégezni. Itt késő Árpád-kori (13. század), vaskori kelta településrészlet objektumait tártuk fel.

A kelta telep részeként egy téglalap alakú, félig földbe mélyített, cölöpszerkezetű ház (8. obj.) tártunk fel. A házat elhagyták, és lassan természetes úton feltöltődött.

Kibontottunk egy ovális gödröt (3. obj.) egyik részében kerek lemélyüléssel. A kerek rész tele volt faszénrel és korommal, valamint a gödör alján és oldalán is vörösré volt égetve a homok. Ez alapján égetésre használhatták ezt az objektumot.

Az Árpád-kori ház környékén további 5 kelta gödröt (16., 17., 18., 19., 20. sz. objektumok) tártunk fel.

Az Árpád-kori objektumok között a legfontosabb egy félig földbe mélyített, cölöpszerkezetes ház kemencével (35. obj.). A kemencének mintegy 20–25 cm magasságban megmaradt a fala. A fal tapasztásában egy vasszőget is találtunk. A kemence platniján 3–4 db téglatöredéke feküdt. A platni elbontása alatt egy újabb platnit találtunk, a két platni között egy sárga agyagréteg húzódtott. Az alsó platni az É-i oldalon megsérült, ezért vált szükségessé annak megújítása. Az alsó platni alatt edénytöredékekből álló alapozás volt. A kemence szája előtt volt annak ovális hamusgödre. A ház ÉK-i részében találtunk egy ovális, teknőszerű pontot.

A házat metszette egy lekerekített téglalap alakú gödör, melyből ennek ellenére szinte kizárólag kelta kerámia került elő.

Feltártunk még egy szabadtéri kemencét (7 obj.) is, melynek szintén kerámiaalapozása volt a padló alatt. A kemence körül volt a munkagödre, melyben szintén találtunk téglatöredékeket. A munkagödörre rá volt ásva egy fekete, kormos betöltésű gödör (10. obj.).

A domb K-i, magasabb részén (2. felület) néhány újkori beásás, és egy szarmata sír kivételével kora bronzkori gödröket leletmentettünk. Gazdag kerámiaanyag került elő belőlük, mely alapján a Makó kultúra településéhez tartozó objektumokról beszélhetünk.

A kora bronzkori teleprészlet külön érdekessége, hogy sikerült feltárnunk egy téglalap (?) alakú, cölöpszerkezetű épület (31. objektum) cölöplyukait.

Több cölöplyuk betöltéséből kora bronzkori kerámia került elő.

A 2. felületen a leszakadó falban tártuk fel a 23. objektum számú, DNy-ÉK-i tájolású szarmata kislány sírját. A csontváz rendkívül rossz megtartású volt, gyakorlatilag csak a koponyája maradt meg. A nyakában bőr (?) szíjjal felkötött fél, hurkos végű ezüst nyakpérecet viselt, ezen egy korong alakú bronzcsüngő volt. A

nyak, a derék és a boka tájékán sűrűsödtek a különböző színű és formájú üvegpaszta-, karneol- és kalcedon(?) gyöngyök. A nyaktájékiak nyakék, a deréktájékiak az öv részét képezhették; a boka környékén előkerült gyöngyök pedig a ruha aljára lehettek varrva. A deréktájékon megtaláltuk az övet összefogó vaskarikát. A kislány ruházatának alsó részén, a váz bal oldalán egy zománcberakásos korongfibula (?) maradványát találtuk. A sírgödör lekerekített téglalap alakú volt.

A leletmentés dologi költségeit a Hosszúpályi Önkormányzat fedezte.

Munkatársak: Bálint Marianna, Szabó László, Aranyos Annamária régészek, Rák Dezső fotós és Szilágyi Krisztián régészhallgató.

DANI JÁNOS

128. Hódmezővásárhely, Laktanya

(Csongrád megye) R, Sza

2002. március 11. és május 6. között folytattuk az előző évben elkezdett megelőző feltárást. A lelőhely ezen szakaszán 4050 m²-es felületen összesen 63 rézkori (Tiszapolgári kultúra) és szarmata kori településobjektumot – gödröket, árkokat és cölöplyukakat – tártunk fel.

TÓTH KATALIN

129. Hódmezővásárhely határa

(Csongrád megye) R, B, Sza, A

A 47-es út Hódmezővásárhely és az algyői Tisza-híd közötti szakaszának tervezett szélesítéséhez kapcsolódóan végeztünk megelőző feltárást a település több pontján.

Kishomok, Mérai porta: 2002. augusztus 7. és szeptember 4. között 1725 m²-es felületen őskori és szarmata kori településnyomok – gödrök, árkok, cölöplyukak – kerültek elő.

Kopáncs, Olasz Sándorné tanyája: május 7. és augusztus 6., valamint szeptember 6. és szeptember 27. között a lelőhelyen kb. 3840 m²-es felületet tártunk fel. Egy középső rézkori (bodrogkeresztúri kultúra) és egy késő bronzkori (halomsíros kultúra) település részlete került elő. Feltártunk továbbá egy nagy felületű, középső rézkori járószintet, valamint 3 kutat, melyek közül egy középső rézkori volt kiemelkedően gazdag leletanyaggal, 2 pedig avar kori.

TÓTH KATALIN

130. Irota, Nagy-erdő, földvár

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) I

2002. május 8-án helyszíni szemlét végeztem Irota községben. A község házaitól nyugatra emelkedő hegy tetején, a község főutcájától 550 m távolságban, a térképen 271,8 m magassággal jelölt nyúlványon egy ovális, hozzávetőlegesen É-D tájolású, 60×40 m alapterületű, árokkal, és az árok külső oldalán sánccal erősített vár helyét találtam. A vár árka és sánca a vár északi, vala-

mint nyugati oldalán markánsan jelenik meg. A sánc legnagyobb magassága az árok aljához mérten kb. 2 m. A vár keleti oldalát a meredek domboldal alkotja, itt sáncot már nem építettek. A vár középpontjától délre gödröket találtam, bennük habarcsos törmelék volt.

PUSZTAI TAMÁS

131. Ják, Bencés apátság

(Vas megye) Á

2002. július 1. és szeptember 5. között folytattuk a feltárást a Szent György tiszteletére szentelt bencés apátság templom környékén. Először a Ny-i részen dolgoztunk, majd a K-i oldalon, a sekrestye környékén.

Ebben az évben 176 sírt tártunk fel, ezzel az összes feltárt sírok száma 851-re emelkedett. Az idén feltárt sírok közül kiemelkedik a 838. sír, amelyben a korai típusú S-végű hajkarikák mellett a csontváz bal lábánál lócsontot találtunk. Ez még jobban megerősíti a leletanyag alapján felállított keltezésünket, miszerint a jáki templomdombon a 10. század elején kezdődött a temetkezés. Több olyan sírt is találtunk mind a Ny-i, mind a K-i részen, amelyre ráépült a 13. századi bencés kolostorfal. A későbbi sírok közül kiemelkedik egy kislány sírja. Őt a 17. században temették el, édesanyja díszes pártájával, amely gránátkövekkel ékesített és virágokkal, tollakkal díszített volt, pontosan olyan módon ahogyan Apor Péter az 1736-ban megjelent „Metamorphosis Transylvaniae” című munkájában a fiatal lányok temetési módjáról leírta.

A Ny-i részen az E7. szelvényben megtaláltuk a kolostor Ny-i szárnyának ÉNy-i sarkát, majd az ettől D-re nyitott szelvények K-i tanufalánál folyamatosan felmérhető volt a Ny-i kolostorszárny Ny-i fala, amely D-en a templomkertet övező falig volt követhető. A kolostorfal itt is agyagba rakott téglából készült, esetenként a téglák helyett keskeny felsőcsatári követ alkalmaztak. A B9. és a B10. szelvények É-i részén a D-i kolostorszárny É-i falának részletei kerültek elő.

A K-i részen a káptalantermet kerestük. Meglepetésre itt a kolostorudvarból induló téglából kiépített vízvezetékrendszert találtunk, amely a sekrestyétől D-re eső helyiségbe vezet és ott víztároló céljából kiszélesedik a padlószint alatt. E helyiség DNY-i sarkában sütőkemence alapjait lehetett megfigyelni a fal kiszélesedésében. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a D12. szelvényben egy 13. században épített pincét tártunk fel, közel a templom D-i kapujához, akkor meg kell állapítanunk, hogy Jákon a K-i kolostorszárny templomhoz – illetve itt a sekrestyéhez – csatlakozó helyisége nem a káptalanterem volt, hanem feltehetően a konyha. Ez teljesen szokatlan elrendezés egy 13. századi monostornál. A pince É-i részét 2001-ben megtaláltuk az E12. szelvényben, és a kerengő ÉK-i sarkának véltük, elhelyezkedése miatt. A pincétől D-re falazott sírok rendszerét találtuk. Ezek a 13. századi sírok a szerzetesek nyughelyül szolgáltak.

Megállapíthatjuk, hogy Jákon is megvolt a kolostor-négyszög, tehát Ny-i, D-i és K-i szárny vette közre a kolostorudvart. További kutatást igényel a K-i kolostorszárny, amelynek eddig csak egy helyisége került feltárára.

VALTER ILONA – P. HAJMÁSI ERIKA

132. Jánosháza, Temető-dűlő

(Vas megye) Kk

2002. március 13-án a Boba–Jánosháza vasúti nyomvonalkorrekció által érintett területet vizsgáltuk terepbejárás.

A dűlőben, szántott talajon késő középkori kerámiát gyűjtöttünk. A leletek mintegy 6 ha területen kerültek elő.

Munkatársak: Derdák Ferenc geodéta, Pap Ildikó Katalin régész, Szilasi Attila Botond régésztechnikus, Pungor Péter gépkocsivezető.

KISS PÉTER – FARKAS CSILLA

133. Kajdacs határa

(Tolna megye) Kő

Hosszú-sziget-dűlő: Valószínűleg így hívják ma a Csorba Csaba által Hatszáz-as-dűlőként (WMMM Rég. Ad. 267-81.), Horváth Jolán által Hegyes-dűlőként (uo. 151-74.) és az itt feltárást végző Rosner Gyula által Sárvíz-partként (RégFüz I. 44/1992/65) megjelölt középkori falu- és templomhelyet, amelyet a különböző leírások alapján a Sárvíz-menti Hosszú-sziget-dűlőbe lokalizáltam. Itt a kukorica miatt nem lehetett kutatni, néhány középkori cserép azonban sejteti, hogy a közelben kereshető a lelőhely.

Kiskajdacs, Templomdomb: Bejártam az Ódor János Gábor által 1994-ben azonosított középkori falu- és templomhelyet (WMMM Rég. Ad. 524-95). A vasúttól Ny-ra fekvő domb ÉK-i sarkában, közvetlenül a vasút mellett, igen nagy, kb. 50×40 m nagyságú területen, rengeteg, nagy mészkővel és kisebb téglákkal, sok embercsonttal borított részen található a templom maradványai.

K. NÉMETH ANDRÁS

134. Kaposfő, Barátok-dombja

(Somogy megye) R, B, Kk

A lelőhely a Kaposfő és Kaposmérő közötti területen található, a Kapos É-i oldalán, átvágja K–Ny-i irányban a Kaposvár–Nagykanizsai út. A Kaposvárt elkerülő 61. sz. út nyomvonala átmegy a Barátok-dombja nevű emelkedésen, annak Ny-i szélén. K-i oldalán a Czingető-patak határolja (31. számú lelőhely).

A feltárás 2002. március 8. és július 6. között tartott, feltártunk 1292 objektumot, 13 724 m²-nyi területen.

A nyomvonal É-i végén K–Ny-i irányú árkok vágják át a területet, leletanyagot nem tartalmaztak, koruk bi-